

Joan Becat

Document 2

**Demandes de comunals a Canillo
1874-1893**

**Andorre, vie pastorale, société et gestion traditionnelle
du territoire, siècles XIX i XX**

ICRECS, Institut català de recerca en ciències socials (EA 3681)
Universitat de Perpinyà Via Domícia

Documents a continuació:

- 1.- *Demandes de comunals, Consell* du 23 mai 1874
- 2.- *Demandes de comunals, Consell* du 11 juin 1874
- 3.- *Demandes de comunals* à la Vall del Riu, *Consells* de 1875 à 1886
- 4.- Les *bordes* de la Vall del Riu (carte)
- 5.- Les *bordes* de la Vall del Riu (photo)
- 6.- Autres exemples de *demandes de comunals, Consells* de 1877 à 1893

Notes:

Extraits du *Llibre de demandes de fustamenta i comunals*, conservé au *Comú* de Canillo. Ce registre est ouvert en mai 1874 et s'achève en 1914.

Comme tous les documents conservés au *Comú* de Canillo, il est rédigé entièrement en catalan, avec un style qui rappelle la langue parlée. En cela c'est un précieux document linguistique. Nous en reproduisons des fragments ci-dessous, en respectant la graphie de l'époque (nous sommes avant le 1er Congrès International de la Langue Catalane de 1906 qui décida de fixer les normes du catalan moderne) et les éventuelles erreurs. Nous joignons une transcription en graphie catalane normative avec les noms de lieux selon la carte Valls d'Andorra du MI *Consell General*.

Il s'agit d'abord des deux premières pages in-extenso (*Consells* du 23 mai et du 11 juin 1874), puis seulement des demandes concernant la Vall del Riu, prise comme exemple, et de quelques demandes significatives, présentées entre 1875 et 1893.

Photographie de la première page : Les *bordes* et les prés de Montaup. Ph. A Lerouge.

1- Demandes de comunals, Consell du 23 mai 1874

Abuy dia 23 de maitg de 1874 demane lo Casalé un bosí de Comunal a la partida de Ransol al Prat de las Canals.

Demane Mora un bosí de Comunal á la Vall del Riu per afigir al Prat de la pedregosa, y altre bosí per afigir al prat de la Borda.

Demane Mandraga un bosí de Comunal a incles per afigir a la boiga, y altre bosí per afigir al prat de la borda.

Demane la Casadeta un bosí de Comunal à incles per afigir a la Boiga.

Demane lo Parrestoll un tros de Comunal a incles à demunt de la seva Boiga de demun la Borda.

Demane Jaumet un tros de Comunal a Enbalira a la Costa del gabatix per afehir à una boiga demunt de la boiga de Ragi.

Demane Andrieta a la partida de mereit un bosí de Comunal a desota de la sua Borda fins al règuerot.

Demane Franco Roigé un bosí de Comunal ál sols de la Canal de las Molas al cantó del Tosqué mes demane altre bosí de Comunal a la Costa de S. Joan de la Devesasa a depart del assaló de la Borda del Casadet.

Transcription :

Avui dia 23 de maig de 1874 demana lo Casaler un bocí de comunal a la partida de Ransol al Prat de les Canals.

Demana Mora un bocí de comunal a la Vall del Riu per afehir al Prat de la Pedregosa, i un altre bocí per afehir al prat de la borda.

Demana Mandraga un bocí de comunal a Incles per afehir a la boïga, i altre bocí per afehir al prat de la borda.

Demana la Casadeta un bocí de comunal a Incles per afehir a la boïga.

Demana lo Perestol un tros de comunal a Incles al damunt de la seva boïga de damunt la borda.

Demana Jaumet un tros de comunal a Envalira a la Costa del Gabatx per afehir a una boïga damunt de la boïga de Ragi.

Demana Andrieta a la partida de Mereig un bocí de comunal a dessota de la seva borda fins al reguerot.

Demana Franco Roigé un bocí de comunal als sols de la Canal de les Moles al cantó del Tosquer, i a més demana altre bocí de comunal a la Costa de Sant Joan de la Devesassa al depart de l'assalador de la Borda del Casadet.

2- Demandes de comunals, Consell du 11 juin 1874

Abuy dia 11 de jeny de 1874 Demane Mora un bosí de Comunal que se li ha judicat lo mateix any y se li ha consedit, de guarda mediant siè tancat a tanca de Bestià gros tot lo any per raho de que a la tardó las eucas no si fiquen que sen podrien seguir molts danys.

Demane Janramon un bosí de Comunal a demunt del prat de la Carrera de Montaup de Patxeta.

Transcription :

Avui dia 11 de juny de 1874 demana Mora un bocí de comunal que se li ha adjudicat el mateix any i se li ha concedit, de guarda mediant sigui tancat a tanca de bestiar gros tot l'any per raó de que a la tardor les euques no s'hi fiquin que se'n podrien seguir molts danys.

Demana Janramon un bocí de comunal al damunt del prat de la carrera de Montaup de Patxeta.

3- Demandes de comunals à la Vall del Riu, Consells de 1875 à 1886

Abuy dia 17 de maig de 1875

Dit dia demane lo toni per afegi al prat de la ball del Riu per boltan tot lo que pogue ser. (...)

Dit dia demane Janramon per Redresar la paret al prat de la borda tot lo que pora ser.

Abui dia 25 de Maig del Añy 1877, (...)

Dit dia demane Bonit del Vila un bosí de comunal per fer una borda ala partida dela Ball del Riu. (...)

Dit dia demane Bartreta un bocí de Comunal ala partida dela ball del Riu ala Canal del Boiguet tot lo que pora ser. (...)

Dit dia demane Jaumina per anyadir al prat dela Ball del Riu tot lo que pora ser. (...)

Abuy dia 19 de juny del Any 1879. (...)

Dit Dia Mora demane un bosí de comunal à la partida de la ball del Riu a sota dels camins que ban à la Pedregosa à demunt del Prat de la leix tot lo que podràse. (...)

Abuy dia 27 de juny del Any 1879.

Dia Dia Demane Mora lo bosch de demun de la seba borda de defens que ningú pogue tallà dingun abre petit ni gros.

(16/06/1886)

dit dia demane un Bosí de comunal à la partida de la Ball del Riu à sota del seu prat nou lo Sr Jaumina del poble de prats.

Transcription :

Avui dia 17 de maig de 1875

Dit dia demana lo Toni per afegir al prat de la Vall del Riu pel voltant tot lo que pugui ser.

Dit dia demana Janramon per redreçar la paret al prat de la borda tot lo que podrà ser.

Avui dia 25 de maig de l'any 1877.

Dit dia demana Bonit del Vilar un bocí de comunal per fer una borda a la partida de la Vall del Riu.

Dit dia demana Bartreta un bocí de comunal a la partida de la Vall del Riu a la Canal del Boiguet tot lo que pora ser.

Dit dia demana Jaumina per afegir al prat de la Vall del Riu tot lo que podrà ser.

Avui dia 19 de juny de l'any 1879.

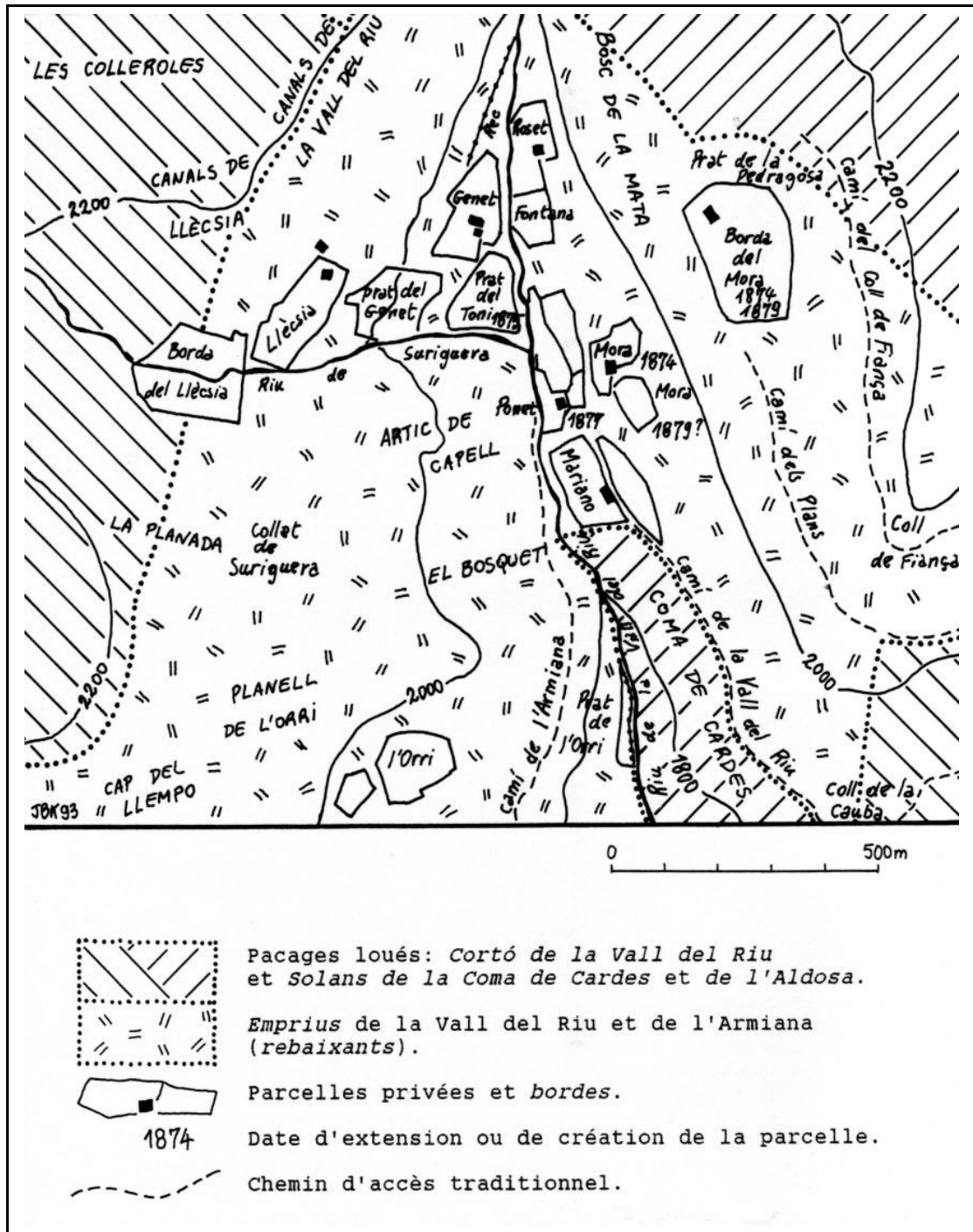
Dit dia Mora demana un bocí de comunal a la partida de la Vall del Riu a sota dels camins que van a la Pedregosa al damunt del Prat de l'Aleix tot lo que podrà ser.

Avui dia 27 de juny de l'any 1879.

Dit dia demana Mora lo bosc de damunt de la seva borda de defens, que ningú pugui tallar ningun arbre petit ni gros.

(16/06/1886) dit dia demana un bocí de comunal a la partida de la Vall del Riu a sota del seu prat nou lo Sr Jaumina del poble de Prats.

4- Les bordes de la Vall del Riu

5- Les *bordes* de la Vall del Riu

Canillo: la progression des *bordes* de la Vall del Riu

Sur cette photographie en infrarouge (dite en fausse couleur), les forêts de pins ont une teinte sombre et les prés sont en rouge, d'autant plus vif qu'ils ont de l'eau ou de l'herbe fraîche. Les pelouses sèches sont en rose, les rochers et les murets en bleu. Les dépôts morainiques de la Vall del Riu sont colonisés par des *bordes*, entre 1850 et 1950m d'altitude. Cette photographie correspond au secteur aux exemples qui viennent d'être cités. Le dessin des limites des prés, tous clôturés, montre bien qu'il s'agit ici d'une conquête sur la forêt. Ceux du bas à gauche ont été agrandis en 1875 et 1877 (Casa Toni et Casa Ponet). En 1874 et en 1879, la Casa Mora élargit les parcelles de la *borda* à mi-pente (Prat de la Borda, sur la droite) et elle crée la *borda* et le vaste pré situés sur l'épaulement (Prat de la Pedregosa): à 2060-2110 m d'altitude, c'est la plus haute *borda* d'Andorra. Photo. Lerouge.

6- Autres exemples de demandes de comunals, Consells de 1877 à 1893

Abuiy dia 3 de Juiny del Añy 1880 Magi demane aygua y pas per regà lo llumà de la aygua que baixe del riu del deban de la borda de Molne.

(Pendant la década 1880 il y a beaucoup de demandes de comunaux à la Vall d'Incles, par des cases de Canillo)

(14/05/1883) *Call repeteix la demanda de un bosi de comunal à la partida del forn al Comellot à sota del cami lo mateix repeteix la demanda de un bosi de comunal à la partida del forn à la palanqueta per dal de la boiga de ten judicat a Chichos.*

Abui dia 25 de Maig del Añy 1877, demane lacidró un boci de comunal per boiga sota del grau de les Forcas.

Abuy dia 8 de Abril del Añy 1878. Demane Jaume Font Armañy un bosi de Comunal per aubrir una Guixera à la partida de la Creu Blanca tot lo que porà se à la regoneguda de dos comisionats que y nombre lo Hble Comu, y de posà lo preu, lo Hble Comu al Guix, se reserbe à la su boluntat. Comisionats per anar a Indicar son, Falip Bonell, y Bonaventura Font. Y dita guixera se li sedeix per tres Añys per son us y finits los tres Añys torne à favor del Hble Comu ne abi fé algun pacte sigue primitiu lo dit Jaume Font.

(31/05/1883) *Los Srs Sagristans del Santuari de Nostra Sra de Mirichell demanen una ploma de aygua y lo pas per posà am canons del riu de la Mola de Ponsernal per regá lo prat de la creu.*

(27/06/1883) *Jenramon demane un bosi de comunal à la partida de Muntaup à demun del seu prat de la Borda tot lo que pora se.*

(11/11/1883) *Jordi demane un bosi de comunal a la partida de antor per afegi à la boiga bella y també la demane de gorda.*

Abui dia 27 juny del Añy 1885 demane Bonaventura Vidal Popladó les terres de les moles de guarda.

(05/06/1887) *dit dia demane lo Jep un bosi de Comunal ala partida de Muntaup al cap del prat de la Borda tot lo que pугue se de guarda. dit dia demane punsernal un rech a la partida del forn per regar lo*

prat del jornal del riu de prats si pot se.

Abuy dia 17 de juliol de 1893

demane Janrramon un bosi de Comunal a la partida del puy a la bora del seu pasado si potse.

Dit dia se bede un bosi de Bosch a demunt de la Borda de Som per defens que comense desde la saladó del Boscquet fins al collet de montaup y de la saladó fins al bosch del què es bedat y queda a la liberació del Hble Comú.

Amés quede bedat lo Boscquet de la Saladó comensàn al collet de Montaup seguin lo fil de la Serra fins al canalet de la Saubata tota la part obaga.

Transcription :

Avui dia 3 de juny de l'any 1880 Magí demana aigua i pas per regar lo lloc de l'aigua que baixa del riu del davant de la borda de Molné.

(14/05/1883) Call repeteix la demanda d'un bocí de comunal a la partida del Forn al Comellot a sota del camí

lo mateix repeteix la demanda d'un bocí de comunal a la partida del Forn a la palanqueta per dalt de la boïga que té judicat a Xixos.

Avui dia 25 de maig de l'any 1877, demana l'Isidró un bocí de comunal per boïga sota del grau de les Forques.

Avui dia 8 d'abril de l'any 1878.

Demana Jaume Font Armany un bocí de comunal per obrir una guixera a la partida de la Creu Blanca tot lo que podrà ser a la reconeguda de dos comissionats que hi nomena l'Hble Comu, i de posar lo preu l'Hble Comu al guix, se reserva a la seva voluntat.

Comissionats per anar a indicar són Felip Bonell i Bonaventura Font. I dita guixera se li cedeix per tres anys per son ús i finits los tres anys torna a favor de l'Hble Comu no hagi fet algun pacte siga primitiu lo dit Jaume Font.

(31/05/1883) Los Srs Sacristans del Santuari de Nostra Sra de Meritxell demanen una ploma d'aigua i lo pas per posar amb canons del riu de la Mola de Poncernal per regar lo prat de la creu.

(27/06/1883) Janrramon demana un bocí de comunal a la partida de Montaup al damunt del seu prat de la borda tot lo que podrà ser.

(11/11/1883) Jordi demana un bocí de comunal a la partida d'Entor per afegir a la boïga vella i també la demana de guarda.

Avui dia 27 de juny de l'any 1885 demana Bonaventura Vidal Poblador les terres de les Moles de guarda.

(05/06/1887) dit dia demana lo Jep un bocí de comunal a la partida de Montaup al cap del prat de la borda tot lo que pugui ser de guarda.

dit dia demana Poncernal un rec a la partida del Forn per regar lo prat del jornal del riu de Prats si pot ser.

Avui dia 17 de juliol de 1893

demana Janrramon un bocí de comunal a la partida del Pui a la vora del seu pasado si pot ser.

Dit dia se veda un bocí de bosc al damunt de la borda de Som per defens que comenci des de l'assalador del Bosquet fins al Collet de Montaup i de l'assalador fins al bosc del

que és vedat i queda a la liberació de l'Hble Comú.

A més queda vedat lo Bosquet de l'assalador començant al Collet de Montaup seguint lo fil de la serra fins al canalet de la Sauvata tota la part obaga.